J.

903. **JNEAPĂN,** sb. m. „pin nain, pin alpestre; genévrier“ — Bacău *jărapîn* (WgJb. IX, 168); trans. *şneapăn*, *şneap*; băn. *jńępăn, jăreapiňe, źireapăn, źireapeţ, jărap* || megl. numai în toponimie *Gĭunępini*; ar. *gĭuneapine.*

Lat. JUNĬPERUS,-UM, devenit **jneapăr* şi pe urmă *jneapăn*, prin asimilaţiune sau prin influenţa altor nume de arbori, ca *mesteacăn, frasin* (*frasăn*); forma băn. *źireapăn* e resultată prin disimilarea primului *n* din *jineapăn.*

Rtr. *ginaiver*; it. *ginepro*; sard log. *nibaru*; vfr. *geneivre*, fr. *genièvre*; prov. *genebre*; cat. *ginebre*; sp. *enebro* < JINIPERUS, App. Probi 197 (cf. Arch. lat. Lex.) XI, 328; CGL. III, 351.

Impr.: rut. женепин, женепнр, женятин, жерен(ник) „Zwerg,-Alpenwachholderholz, Zwergkiefer, mit Krummholzkiefer bewachsene Stelle in den Gebirgen“.

904. **JOC,** sb. n. „jeu, danse“ || ir. *źoc*; megl. *joc*; ar. *(a)ğoc.*

Lat. JOCUS,-UM; înţelesul de „danse“ e datorit influenţei slave (comp. sîrb. bulg. *igra* „jeu, danse“).

Rtr. *gö*; it. *giuoco*; sard *ğogu*; fr. *jeu*; prov. *joc*; cat. *joc*; sp. *juego*; port. *jogo.*

Der.: dim. *joc(u)şor*; *jocuţ* (Doine, 198; Vasiliu, Cînt. 24; it. *giocuccio*); *joculeţ.*

Impr.: ung. *zsuka* (Szinnyei).

905. **Juca,** vb. „jouer, danser“ || ir. *źucâ*; megl. *jucari;* ar. *(a)ğucare* || < *JOCARE (= clas. JOCARI „plaisanter, badiner“) || rtr. *giover*; it. *giocare*; sard *ğogare*; fr. *jouer*; prov. *jogar*; cat. sp. *jugar*; port. *jogar* || ar. *ğucare* „jeu, jouet“; *jucător*, ar. *ğucător* „joueur, danseur“ || *jucărie*, vr. trans. băn. *jucăree* (Prav. Mat. col. Buj. 285; Molnar, Sprachl. 69; Lex. Bud.; Ţichindeal, Fab. 64; Reteganul, Pov. pop. 38; Tiktin), *ğucîreal'ă* (Dalametra) „jouet“ (vfr. *joerie*) || *jucărea, jucărică* „jouet“ (comp. it. *giocherello* || *jucăuş*, adj. sb. „qui aime la danse, danseur, † joueur“ (Tiktin) || împr.: ung. *zsukál* şi *zsukáta* (Szinnyei).

906. **JOI,** sb. f. „jeudi“ || megl. *joĭ*; ar. *ğoĭ.*

Lat. JOVIS (scil. DIES).

Piem. *ğöves*, sic. *jovi*; sard gal. *ğobi*; prov. *jous*; sp. *jueves* || în alte regiuni romanice apare compus cu d i e s: it. *giovedì*; fr. *jeudi*; prov. cat. *dijous.*

Der.: *joian, joiană*, megl. *joĭcă* „nom de bœuf ou de vache (nés le jeudi“) *Joia mare, Joimari, Joimarele* „jeudi saint“; *joimăriţă, joimărică* (Marian, Sărb. II, 267) „épouvantail, croque-mitaine“, zool. *joimăriţă* (Marian, Ornit. I, 208) „strix bubo“.

907. **JOS,** adv. „en bas“ || ir. *źos*; megl. *jos*; ar. *ğos.*

Lat. DEOSUM (= clas. DEORSUM).

Rtr. *giò*; it. *giuso*; sard log. *ğosso*; vfr. *jus*; prov. *jos*; vsp. *yuso*; port. *juso* (cele mai multe din aceste forme au fost influenţate de s u r s u m).

Der.: *jos* „bas“; † *josişor* (Iorga. Studii, VII, 152) „tout en bas“ || *josnic* „bas, ordinaire“; *josnicie* „bassesse“ || † *josean* (Tiktin; Miron Costin, I, 614; Mag. ist. I, 361; Iorga. Studii, V, 8; Cantemir, Hron.) „habitant de la

BDD-B132-11 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:08:19 UTC)

Basse Moldavie, de la plaine" || *înjosi* „abaisser, humilier"; *înjosire* „action d'abaisser, d'humilier, abaissement, humiliation"; *înjositor* „abaissant, humiliant".

* **JUCA**, v. *joc.*

908. **JUDE**, sb. m. „juge" — †„membre du conseil municipal; magistrat supérieur, chef" — †*judec.*

Lat. JUDEX,-ĬCEM; *jude* represintă nom. lat., pe cînd forma *judec* e refăcută după pl. *judeci.*

Alb. *gük'*; rtr. *güdisch*; it. *giudice*; sard *zuige*; fr. *juge*; cat. *jutje*; sp. *juez.*

Der.: bucov. *judeasă* (Marian, Vrăji 125), †*judeceasă* (Iorga, Studii, X, 131; Lex. Bud.) „femme du juge" || vr. *judecie* (Tiktin; Iorga, Studii, IV, 73) „souveraineté; jugement, tribunal"; trans. „fonction de juge" (Bîrseanu, Colinde 10).

909. **Judeţ**, sb. n. „district, département" — vr. bucov. †„jugement" (Voronca, Dat. cred. 59); ca sb. m. vr. Neamţu, Suceava „juge, magistrat, membre du conseil municipal" (WgJb. IX, 230; Şez. III, 22) || megl. *judeţ* „jugement, tribunal"; ar. *gudeţ* „tribunal" || < JUDĬCIUM „jugement, fonction de juge, juges siégeants, lieu où l'on rend la justice, tribunal"; înţelesul de „juge" e datorit poate şi încrucişării cu forma vsl. сѫдьць || comp. vfr. *juis*; port. *juizo* < JUDĬCIUM || Neamţu *judeţasă* (WgJb. IX, 230) „femme du juge" || *judeţean* „départemental".

910. **Judeca**, vb. „juger" || ir. *zudecă*; megl. *judicari*; ar. *gudicare* || < JUDĬCARE || alb. *gukoń*; rtr. *güdger*; it. *giudicare*; fr. *juger*; prov. *jutgar*; cat. *jutjar*; sp. *juzgar*; port. *julgar* || †*judecare* (Coresi, Ps. CVIII, 120; Caz. 1581, 133), ar. *gudicare* „jugement" || †*desjudeca* (Ps. Sch., Coresi, Ps. XLII, 1) „juger, donner un arrêt" (vfr. *desjugier*) || †*răsjudeca* (Cod. Vor.; Pravila Mat. col. Buj. 342) „examiner, peser"; †*răzgiudecătură* (Dosoftei, V. Sf. 13 Mai) „examen, méditation" || ar. *priğudicare* (Dalametra) „juger de nouveau".

911. **Judecată**, sb. f. „jugement, réflexion" || ar. *gudicată* || < * JUDĬCATA (= clas. JUDĬCATUM „la chose jugée, jugement, opinion") || alb. *gukatë* „Gericht"; vfr. *jugié* „jugement, sentence" || ar. *priğudicată* (Dalametra) „jugement de nouveau".

912. **Judecător**, sb. m. „juge" — †**Judecătoare**, sb. f. „tribunal" (Cod. Vor.) || ar. *gudicător* || < JUDĬCATORIUS,-UM, *JUDĬCATORIA,-AM (= JUDĬCATORIUM „lieu où l'on rend la justice") || alb. *gük'etar* || *judecătorie* „tribunal" || *judecătoresc* „judiciaire" || *judecătoreşte* „judiciairement".

913. **JUG**, sb. n. „joug; pièce du métier à tisser" || ir. *žug*; megl. *jug*; ar. *ğug* „joug, chaîne de montagnes, plateau, crête".

Lat. JUGUM; înţelesul ar. de „chaîne de montagnes" e atestat şi în latină.

Vegl. *śaug*; rtr. *giuf*; it. *giogo*: sard log. *ğu*; fr. *joug*; prov. *jo*; cat. *jou*; sp. *yugo*; port. *jugo.*

Der.: *jugan* „cheval hongre, taureau châtré", †(*cal* ~) „châtré" (Iorga, Studii, IV, 27, 53); dim. *jugăior* (Tocilescu, Mat. 390); *jugăni* „châtrer"; *jugănar* „châtreur" || *jugărit* „droit à payer pour un attelage de boeufs" || băn. *žugăŕel*, *žugăŕiţă* „partie du métier à tisser" || *jugui* (Şez. IX, 148) „soumettre, asservir".

914. **Înjuga**, vb. „mettre au joug, atteler (en parl. des boeufs" || megl. *anjugari*; ar. *nğugare* || < ÎN-JUGARE „attacher ensemble, joindre, unir" || sp. *enyugar*; comp. vit. *giogare*; it. *aggiogare* || *înjugătel* (Şez. III, 60; Tocilescu, Mat. 1417) „boeuf attelé au joug"; *înjugător* (Coresi, Caz. 1581, 350, 475, 476; Biblia 1688, Exod. XXII, 9, 10, 17; Marian, Sărb. III, 313), †*jugătoriu* (Tiktin) „qui peut être attelé au joug; boeuf de labour".

915. **De(s)juga**, vb. „ôter le joug, dételer (en parl. des boeufs") < DI(S)JUGARE || it. *disgiogare*; gasc. *dejugué* (Darrieux. Dict. gasc. 292) || *de(s)jugătoare* „endroit où l'on dételle".

916. **Jugar**, adj. „de joug, qui peut être attelé" (Ionescu, Cal. gosp. 5, 29; Barcianu) < JUGARIUS,-A,-UM || sp. *yguero*; port. *jugueiro.*

917. **Jugastru**, sb. m. „acer campestre" || megl. ar. *jugastru* || < * JUGASTER.

BDD-B132-11 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:08:19 UTC)

-ASTRUM; derivarea din j u g u m se explică prin împrejurarea că din lemnul acestui arbore se făceau juguri; o formă paralelă este gr. ζυγία „sorte d'orme“ care, după mărturia lui Vitruviu, II, 9, se numia astfel pentru că din el se făceau juguri (cf. Hasdeu, 1904).

918. **Junghia**, vb. „égorger“ || megl. *jungl'ari*; ar. *ğungl'ari* (Dalametra) „avoir des points de côté“.

Lat. JUGULARE; presenţa lui *-n-* se explică prin influenţa, întîmplată deja în lat. vulg., a lui j u n g o (comp. i u n g l a, CGL. II, 94 = j u g u l a; cf. Meyer-Lübke, Wien. St. XXV, 101); urme de această confusiune sînt şi vfr. *conjongles* care probabil trebue admis într'un vers din Pèl. de Charlemagne (cf. Förster, Zs. rom. Ph. XXIX, 16), nprov. *counjounglo*, *counjounglá*, precum şi formele din Poschiave *ğongla* „striscia di cuoio da legare ai buoi il giogo“, *ğonğá* „aggiogare“, Bormio *jongola*, mant. *žongola*.

Der.: *junghietor* „égorgeur; † autel“ (Cod. Vor.), *junghietoare* (Teodorescu, P. pop. 405) „égorgement“ || *junghi*, ar. *ğungl'u* „point de côté“ (comp. vegl. *šoglo*; port. *jugo*; nprov. *dzul'a*, cf. Dauzat, Et. sur la Basse Auvergne, 143) || *înjunghia* „égorger; avoir des points de côté“.

919. **Junghietură**, sb. f. „articulation du cou; point de côté“ < * JUGULATURA, -AM (comp. j u g u l u s „gorge, clavicules“) || *înjunghietură* „point de côté“.

JUMĂTATE, v. *miez*.

JUNC, v. urm.

920. **JUNE**, adj. sb. m. „jeune, jeune homme“ || ir. *žure*; megl. *juni* şi ar. *ğone* „jeune, courageux, vaillant“.

Lat. *JOVENIS (= clas. JUVENIS), prin trecerea neexplicată a lui U la O; din forma latină a resultat **jo̯ene* şi mai tîrziu **jo̯ăne* > *joone* > *jone*; această formă s'a păstrat numai în ar., pe cînd aiurea *-o-* a fost înlocuit cu *-u-* sub influenţa derivatelor în care *-o-* aton a trecut la *-u-*.

Rtr. *giuven*; it. *giovine*; fr. *jeune*; prov. *joven*; cat. *jove*; sp. *joven*; port. *joven*.

Der.: dim. *junel* (Cod. Vor.; Ps. Sch. CXVIII, 141; CLIII, 25; Coresi, Ps. LXVII, 28; CXLVIII, 12; Caz. 1564, 259; An. Car.; Teodorescu, P. pop. 55; Tocilescu, Mat. 523, 1253, etc.), ar. *ğunel* „vaillant“; *junelaş* (Cătană, Pov. II, 115; Novacovici, Folclor 62; I. Popovici, P. pop. 29); *junişor* (Bobb; Marian, Naşt. 348; Reteganul, Pov. ard. V, 82); *junişan* (Bobb; Iorga, Studii, XII, 202; Marian, Nunta 507; Naşt. 348; Sat. 126; Reteganul, Pov. pop. 199; Gr. n. II, 101) || ar. *ğonar*, *ğoneali* (Dalametra) „vaillant“ || ar. *ğunescu* (Dalametra) „d'homme vaillant“ || ar *ğunoplu* (Dalametra) „jeune homme (vaillant“) || *junie*, megl. *juni'ă* „jeunesse, jeune âge“ || *junime*, ar. *ğunaime* „jeunesse (réunie), jeunes gens“ (ar. şi „vaillance, bravoure“) || ar. *ğunatic* „jeunesse, vaillance, bravoure“ || ar. *ğuneaţă* „jeunesse, bravoure“ (it. *giovinezza*; fr. *jeunesse*; prov. *joinesa*) || *juni* (Lex. Bud.; Tocilescu, Mat. 1031, 1032) „passer la jeunesse, † rester célibataire“ (Prav. Mat. col. Buj. 198; vfr. prov. *jovenir*).

921. **Junc**, sb. m. „jeune boeuf, bouvillon“ — **Juncă**, sb. f. „génisse“ || ir. *žungu*; megl. *junc*; ar. *ğuncu* || < JUVĒNCUS, -UM; JUVĒNCA, -AM || it. *giovenco*, *giovenca* | dim. *juncuţ(ă)* (Gorovei, C mil. 354; Ţ. Olt. 1907, n-rul 34; Candrea, Gr. Oaş.); *junculean*, *juncuşor* (Ţ. Olt. 1907, n-rul 34; Vasiliu, Cînt. 69); megl. *juncaci* || *juncan* „boeuf de deux ans“; dim. *juncănaş*.

922. **Junincă**, sb. f. „génisse“ — vr dial. *junică* (Zanne, IX, 85; Tocilescu, Mat. 102; WgJb. IX, 165); vr. dial. *junice* (Gaster; Iorga, Studii, VII, 71; XIV, 260; Jipescu, Opinc. 160); *junince* (Molnar, Sprachl. 83; Barcianu); trans. Sălagiu *jurincă* (Frîncu-Candrea, Munţii ap. 87; Tribuna, 1890, 361), maram. *ğiurincă* (Ţiplea, P. pop. 110); vr. *juniţă* (Zanne, IX, 210; acesta influenţat de vsl. юница) || ir. *žuriţe* < **jurice* + croat. *junica* || < JUNĪX, -ĪCEM, în unele forme prin propagarea lui *-n-* înaintea consoanei următoare; *ğiurincă* e disimilat din *ğiunincă* | val. *ğini* (Zs. rom. Ph. XXIV, 255, 308); comp. rtr. *gianitscha*; Poschiave *ğoniša*, sic. *(j)inizza*; prov. *junega* || dim. *juni(n)cuţă* (Polizu; Barcianu; Marian, Nunta 146; Reteganul, Pilde 32); † *juninccа* (Lex. Bud.)

BDD-B132-11 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:08:19 UTC)

JUNGHIA, v. *jug*.

JUNINCĂ, v. *june*.

923. **JUR**, sb. n. „tour“.

Lat. GYRUS,-UM „cercle, tour, rond“; presența lui *-u-* se explică printr'o pronunțare particulară în latină a lui *-y-*, ca *-ü-*, *iu* (cf. Densusianu, Hist. l. roum. I, 80).

It. *giro*; prov. *gir*; sp. port. *giro*.

Der.: megl. *jur* „autour“, în dr. apare ca loc. prep. și adv. în diferite combinațiuni cu prep. *în*, *din*, *pre* și *prin*: *înjurul* „autour de...“ (comp. in gyro, Peregr. Silviae, ed. P. Geyer, 401), *din jur* „...des environs“, *din jurul* „autour de...“, megl. (*zur*) *din zur* „tout autour“, megl. *dinzurari* „entourer“; †*prejur* „autour“ (comp. per gyro, Peregr. Silviae 402, și formațiunea analogă alb. *pərkˈark*), *jur pre jur* (Teodorescu, P. pop. 23, 467) „autour“, *împrejur* „autour“, *împrejurul* „autour de...“, *jur împrejur* „tout autour“; *din prejur* „...des environs,“ *din prejurul* „autour de...“; *prin prejur*, †*pre prejur* „autour“ || Mehedinți, trans. (WgJb. VII, 86) *prejuroĭ* „broderie faite sur le bord des chemises“.

924. **Genune**, sb. f. „gouffre, abîme, tourbillon d'eau“ — Oșani *gerune* < GYRO,-ONEM, devenit **gerune* prin trecerea lui ĭ<Y aton la *e* și mai tîrziu, prin asimilarea lui *-r-* cu *-n-*, *genune* [Candrea] || it. *girone*.

925. **Cunjura**, vb. „entourer“ (Ps. Sch. XXI, 17; XXV, 6; XXXI, 10; XLVII, 13; XLVIII, 6; LVIII, 15; LXXXVII, 18; Coresi, Ps. LXXXUII. 18; Gaster; Teodorescu, P. pop. 620; Iarnik-Bîrseanu, Doine 191; Sevastos, Cînt. 251; Gorovei, Cimil. 250) < CONGYRARE (Quicherat; CGL. V, 334) „tourner ensemble autour de qqn“; păstrarea lui *-n-* e datorită formelor accentuate pe prima silabă: cóngyro (cf. *cumpăra*); presența lui *u*<Y e datorită influenței lui *jur* || comp. it. *girare*; sard log. *birare*; vfr. *girer*; prov. sp. port. *girar* < GYRARE || *încunjura* (*înconjura*) „entourer, environner. cerner, assiéger“; *încunjurător* „environnant“ (comp. sard log. *biradorżu*); *încunjurătură* „action d'entourer, détour“; *înconjur* „détour“.

926. **Împrejura**, vb. „entourer, faire le tour de...“ < ĬN-PERGYRARE (Peregr. Silviae, ed. Geyer, 410; Mulom. Chir. 406) || *împrejurare* „action d'entourer; circonstance“ || *împrejurași* „ceux qui entourent, voisins, assistants“ (Tiktin; Cantemir, Hron.; Iorga, Doc. Callim. ind.; Studii, VI, 46; VII, 130, 131, 332; Marian, Nunta 371, 388, 578; Sbiera, Col. 101, 106 || †*împrejurean* (Biblia 1688, Num. XXII, 4; Iorga, Studii, V, 482, 499; VI, 488; XIV, 157, 203, 295; Ștefulescu, Gorjul 315, 405) „circonvoisin“ || *împrejurime* „environ, alentour“.

927. **JURA**, vb. „jurer, prêter serment“ || ir. *żurå*; megl. *jurari*; ar. *ğurare*.

Lat. JURARE..

Rtr. *gürer*; it. *giurare*; sard *giurare*; fr. *jurer*; prov. cat. sp. port. *jurar*.

Der.: vr. trans. *jurat* „conseiller municipal“ (înțelesul actual a fost luat din fr. *juré*); megl. *jurat*, ar. *ğurat* „serment“ (it. *giurato*; vfr. *juré*) || ar. *ğuratic* (Dalametra) „serment“ || vr. trans. *jurui* „promettre, faire voeu de...“; †*juruită*, vr. trans. *juruință* „promesse, voeu“ || megl. *prijurari*; ar. (*s*)*priğurare* „conjurer“ (comp. alb. *pərğəroń*).

928. **Jurător** (vr. bucov. trans.), adj. sb. m. „qui prête serment dans une affaire en litige“ (Marian, Sat. 113; Iarnik-Bîrseanu, Doine 440) < JURATORIUS,-UM (atestat numai ca adj. în Cod. Justin.).

929. **Jurămînt**, sb. n. „serment“ || megl. *jurămint* || < JURAMENTUM || rtr. *güramaint*; it. *giuramento*; fr. *jurement*; prov. *juramen*; cat. *jurament*; sp. port. *juramento*.

BDD-B132-11 © 1907-1914; 2006 Librăriile SOCEC & Co.; Editura Paralela 45
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-08 17:08:19 UTC)